

облаштованих укриттях тримати крупну собаку на повідку та в наморднику, а дрібних — у переносці.

Також, за необхідності, можна давати тваринам заспокійливі препарати, вибір яких залежить від причини стресу. Якщо собака боїться гучних звуків – можна використати спрей на холку із феромонами чи м'які трав'яні таблетки. При агресії та сильній збудливості вже потрібні серйозніші препарати.

Висновки. Стрес за воєнних дій викликає зміни у фізіологічному та психічному здоров'ї тварин, що проявлялось гіперестезивним синдромом, неадекватною поведінкою, збоченням харчової поведінки тощо. З метою корекції цих негативних явищ рекомендовано облаштовувати собаці власне укриття, зберігати власний спокій та задавати тваринам заспокійливі препарати.

Список використаних джерел:

1. Dudley, J. P. , Ginsberg, J. R., Plumtre. A. J., Hart, J. A.& Campos. L. C. (2002). Effects of War and Civil Strife on Wildlife and Wildlife Habitats. Conservation Biology 16: 319-329 DOI: [10.1046/j.1523-1739.2002.00306.x](https://doi.org/10.1046/j.1523-1739.2002.00306.x)
2. Turns, A. The toxic legacy of the Ukraine war. BBC (2023); <https://go.nature.com/3NZH0Bm>
3. Martsiv, M. Dykyu, I., Witek, M., Chibowski, P., Cimorelli, G., Moura, A.E. & Pilot, M. (2025). Dogs of War: The Effect of War - Inflicted Environmental Damage on Free - Ranging Domestic Dogs. Evol Appl.18(12):e70182. [doi: 10.1111/eva.70182](https://doi.org/10.1111/eva.70182)

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО КОЗЯЧОГО МОЛОКА

Зажарська Н.М.

e-mail: zazharskayan@gmail.com

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Вступ. Основою виробництва високоякісного козячого молока є належний санітарний стан доїльного обладнання, дотримання технології доїння та підтримання здоров'я молочної залози тварин [1, 2]. Найефективнішим способом отримання молока з високими гігієнічними показниками є механізоване доїння. Після доїння молоко необхідно профільтрувати через спеціальні фільтрувальні матеріали та якомога швидше охолодити до температури близько 4°C, що потребує використання танків-охолоджувачів [3-4].

Мета дослідження: обґрунтувати основні санітарно-гігієнічні та технологічні вимоги до виробництва високоякісного козячого молока, а також оцінити значення правильної процедури машинного доїння, дезінфекції обладнання та профілактики маститу у забезпеченні безпечності молочної продукції.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи досліджень: аналіз і узагальнення наукової літератури та нормативних джерел; спостереження за технологічними процесами машинного доїння; власну оцінку санітарно-гігієнічного стану доїльного обладнання; клінічне обстеження кіз для виявлення ознак маститу; застосування каліфорнійського тесту та реакції з мастидином для орієнтовного визначення кількості соматичних клітин у молоці.

Результати. Виробництво безпечного молока залежить від систематичного виконання належної процедури доїння. Оператор повинен працювати в чистому одязі та використовувати

одноразові рукавички, оскільки це значно знижує ризик бактеріального забруднення. Важливим етапом є попереднє спостереження за тваринами для раннього виявлення маститу та недопущення потрапляння молока від кіз, які отримують антибіотики, до загального надою. Для цього хворих тварин доцільно маркувати.

Перед доїнням необхідно здоювати перші цівки молока в спеціальну кружку з ситом або темним дном. Це дозволяє виявити клінічний мастит та зменшити бактеріальне забруднення молока. Забороняється здоювання молока на підлогу чи підстилку через небезпеку поширення інфекції. Наступним етапом є переддоїльна обробка дійок із використанням дезінфікуючих засобів, зокрема розчинів перекису водню або спеціалізованих препаратів. Після санації дійки необхідно ретельно висушити індивідуальними паперовими або тканинними серветками, оскільки волога сприяє розвитку мікрофлори та може викликати травмування дійок під час доїння.

Підключення доїльного апарату повинно здійснюватися через 20–60 секунд після стимуляції вимені, коли активно виділяється окситоцин, що забезпечує повноцінну молоковіддачу. Доїльний апарат має щільно прилягати до дійок і не допускати «холостого» доїння, яке сприяє розвитку маститу. Знімати апарат потрібно лише після припинення вакууму.

Післядоїльна обробка дійок є обов'язковою складовою профілактики маститу [1]. Вона сприяє закриттю соскового каналу, зменшує бактеріальне забруднення та пом'якшує шкіру дійок. Для цього застосовують спеціальні дезінфікуючі засоби, йодовмісні розчини або фітопрепарати. Після доїння тварини не повинні лягати щонайменше 20–30 хвилин, поки не закритється сосковий канал, тому їм забезпечують доступ до води, корму та чистої підстилки.

Важливою умовою отримання молока високої якості є регулярне миття та дезінфекція молочного обладнання, а також своєчасна перевірка технічного стану доїльної установки. Гумові та силіконові вкладиші доїльних стаканів необхідно періодично замінювати відповідно до терміну їх експлуатації.

Для контролю стану молочної залози використовують каліфорнійський тест і реакцію з мастидином, які дозволяють орієнтовно оцінити рівень соматичних клітин у молоці. Однак у козиному молоці фізіологічно спостерігається підвищений вміст соматичних клітин, тому результати тестів необхідно інтерпретувати з урахуванням цієї особливості [3, 5].

Висновок. Отже, дотримання комплексної системи санітарно-гігієнічних заходів, правильної технології машинного доїння та контролю здоров'я вимені забезпечує отримання безпечного козиного молока з високими якісними показниками.

Список використаних джерел:

1. Solverod L. (2013) Udder health in Norwegian goat dairy herds / Goat Milk Quality Regional IGA Conference, Norway. Abstracts: 49.
2. Зажарська, Н. М. & Ряба, А. О. (2016). Санітарна якість козиного молока за використання гомеопатичних засобів для доїння. Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин, 17 (1), 72–77.
3. Fotina T, Fotina H, Ladyka V, Ladyka L, Zazharska N (2018) Monitoring research of somatic cells count in goat milk in the eastern region of Ukraine. J Hellenic Vet Med Soc 69(3):1101–1108. <https://doi.org/10.12681/jhvms.18882>
4. Зажарська Н. М., Самойленко, Ю. В. (2016). Хімічні та імунологічні показники козиного молозива та молока залежно від періоду лактації. Вісник Дніпропетровського Державного Аграрно-Економічного Університету, 2(40), 70–75.
5. Зажарська Н. М., Курбан Д. А., Голубева О. В. (2017) Вміст жиру, білку, соматичних клітин у молоці корів і кіз в залежності від кількості лактації. *Науково-технічний бюлетень НДЦ біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК*, 5 (4), 17–24. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ndbnndc_2017_5_4_5